

Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωσις

«Ἐντολή γάρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνευούσης Πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σώπα... Διὰ τοῦτο καγὼ ὁ τάλας, δεδοικῶς τὸ Κριτήριον, λαλῶ».

(Οσ. Θεοδώρου Στουδίτου, PG 99, 1321)

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ Οἰκουμενισμὸς*

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου
π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ,
Κοσμητορὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΜΙΑ ἀπὸ τὰς βασικὰς Εἰσηγήσεις τοῦ συνελθόντος Διορθοδόξου Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς Θεσσαλονίκην, μὲ θέμα: «Οἰκουμενισμὸς. Γένεση – Προσδοκίαις – Διαφεύσεις» (20-24.9.2004), τὸ ὁποῖον συνδιοργανώθη ἀπὸ τὸ Τμήμα Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ. καὶ τῆς Ἑταιρείας Ὁρθόδοξων Σπουδῶν, ὑπῆρξε καὶ ἡ κατωτέρω πολὺ ἐνδιαφέρουσα Εἰσήγησις τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Κοσμητορὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Μέρος Α΄.

ΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ Οἰκουμενισμὸς, ὡς τάση καὶ κίνηση γιὰ τὴν ἀλληλοπροσέγγιση καὶ ἀλληλοπεριχώρηση διῆσταμένων θρησκευτικῶν ὁμάδων, εἶναι διττός: Διαχριστιανικὸς καὶ Διαθρησκευτικὸς.

Καὶ στὰ δύο αὐτὰ εἶδη οἰκουμενιστικῆς δραστηριότητος τὸ Οἰκουμενικὸν μας Πατριαρχεῖο ἔχει ἀναλάβει ἡγετικὸ, πρωτοποριακὸ καὶ καθοριστικὸ ἐν πολλοῖς ρόλο.

Βέβαια, ἡ διαχριστιανικὴ Οἰκουμενικὴ Κίνηση ἄρχισε, ὡς γνωστόν, τὸν 19ο αἰῶνα στὸν Προτεσταντικὸν κόσμον καὶ κορυφώθηκε στὸν 20ό, ποῦ ὀνομάστηκε «αἰὼν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως». Ὑπάρχουν

μάλιστα πολλοί, που θεωρούν την Οικουμενική Κίνηση ως τὸ μεγαλύτερο γεγονός του.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴ διαχριστιανικὴ ἐνωτικὴ προσπάθεια εἶναι θέμα τεράστιο, μὲ μία ἀπέραντη ἐπίσης βιβλιογραφία¹. Στὴν σύντομη ὅμως αὐτὴ Εἰσήγηση θὰ περιορισθῶ ἀναγκαστικὰ σὲ κάποιες κριτικὲς καὶ διευκρινιστικὲς ἐπισημάνσεις.

1. ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ Πατριαρχεῖο, ὡς «πρῶτος θρόνος» στὴν «κοινωνία τῶν κατὰ τόπους αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν», δὲν «συντονίζει –μόνον– ὡς κεφαλὴ τὴν ὅλη λειτουργία τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, μεριμνώντας «ὀφειλετικῶς τόσο γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως καὶ τῆς κανονικῆς τάξεως στὴ λειτουργία τῶν ὀρθοδόξων σχέσεων», ἀλλὰ «καὶ γιὰ τὶς κανονικὲς προϋποθέσεις ἀναπτύξεως τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὸ λοιπὸ χριστιανικὸ κόσμο». Ἔτσι περιγράφεται ἡ διττὴ ἀποστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀπὸ ἓνα διακεκριμένο στέλεχος τῶν οἰκουμενικῶν διαλόγων, τὸν καθηγητὴ Βλάσιο Φειδᾶ².

Τὸν διπλὸ αὐτὸ ρόλο του δὲν παραμέλησε ὁ Θρόνος τῆς Νέας Ρώμης οὔτε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρόσυρτης δουλείας, ὅπως ἀποδεικνύουν οἱ τότε θεολογικοὶ διάλογοι μὲ τὴ δυτικὴ χριστιανοσύνη³. Πρόβλημα, λοιπόν, δὲν ἦταν ἡ ἀνανέωση καὶ συνέχεια αὐτῆς τῆς οἰκουμενικῆς προσπάθειας ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν 20ὸ αἰῶνα, ἀλλὰ ἡ βάση, στὴν ὁποία στηρίχθηκε αὐτὴ ἡ πρωτοβουλία.

Χαρακτηριστικὸ τῶν διαχριστιανικῶν θεολογικῶν ἐπαφῶν του ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρξε ἡ ἐμμονὴ στὴν ἀγιοπατερικὴ καὶ συνοδικὴ παράδοση περὶ μοναδικότητος καὶ ἀποκλειστικότητος τῆς Ὁρθοδοξίας στὴ σωτηρία καὶ ἡ κλίση σ' Αὐτήν, ὡς πιστὴ καὶ ἀστασίαστη συνέχεια τῆς Ἐκκλησίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στὴν ἐμπειρία καὶ ὁμολογία τῶν Ἁγίων Της.

* * *

ΑΠΟ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 19ου αἰ. ἀρχίζουν πρακτικὲς κυρίως σχέσεις μὲ τὸν Ἀγγλικανισμό, τὴν ἐπίσημη ὁμολογία τῆς πρώτης παγκόσμια πολιτικῆς δύναμης τῆς ἐποχῆς, τῆς Βρεταννίας.

Ἔτσι ἀπὸ τὶς ἐπαφὲς μὲ τοὺς Ἄνωμότες (18ος αἰ.)⁴ καὶ τὴν Ὁξφορδιανὴ Κίνηση τοῦ 19ου αἰ.⁵, πέρασε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (κατὰ τὴν β' πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου ζ' (1835-1840, 1867-1871)⁶, στὴν κήδευση ἀπὸ ὀρθοδόξους ἱερεῖς τῶν ἀποθνησκόντων

στήν Ἀνατολή Ἀγγλικανῶν (1869)⁷, γιὰ νὰ φθάσει, μὲ προοδευτικὸ ἄνοιγμα, στήν ἐπὶ Μελετίου Δ΄ ἀναγνώριση τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν (1922)⁸ καὶ τὴν ἐν τῷ μεταξύ διεύρυνση τῶν σχέσεων μὲ ὅλο τὸν Προτεσταντικὸ κόσμον⁹.

Γιὰ τὴ στροφή αὐτὴ συνετελέσθη μία σημαντικὴ μεταβολὴ στὴ στάση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ποὺ τεκμηριώνεται μὲ τὴν παραβολὴ τῶν Ἐγκυκλίων τοῦ ἀπὸ τὸ 1836¹⁰ ὡς τὸ 1895¹¹.

Ἡ προοδευτικὴ ἀλλαγὴ τοῦ πνεύματος στήν Κωνσταντινούπολη φαίνεται ἀνάγλυφα στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης¹², μὲ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸν Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνο (Τυπάλδο), φορεὰ τῆς Παραδόσεως, στὸν Φιλόθεο Βρυέννιο, γερμανοτραφῆ καὶ φορεὰ ἄλλης νοοτροπίας¹³.

Ἐκτοτε (περ. 1865) ἐγκαινιάζεται μία νέα στάση ἀπέναντι στὴ δυτικὴ χριστιανοσύνη, στὸ πνεῦμα τοῦ φιλοδυτικισμοῦ καὶ ἐξευρωπαϊσμοῦ καὶ τῶν οἰκουμενικῶν σχέσεων¹⁴.

Ἀρχίζει «*ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς στάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔναντι τῆς Δύσεως (εὐρύτερα), ὡς αἴτημα τῶν καιρῶν καὶ κυρίως τῶν πολιτικῶν σχέσεων*» τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας μὲ τὶς Δυτικὲς Κυβερνήσεις¹⁵. «*Μὲ τὸ στόμα τοῦ Βρυεννίου μιλοῦσε μᾶλλον τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς*»¹⁶.

Ἡ κίνηση αὐτὴ, παρακολουθώντας τὶς διακυμάνσεις τῶν πολιτικῶν σχέσεων καὶ ἐξελίξεων, δυναμοποιεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ὅπως βεβαιώνουν μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας κείμενα, μὲ αὐξητικὴ πορεία ἀπὸ τὸ 1902 μέχρι τὸ 1920¹⁷.

(Ἀκολουθεῖ τὸ Μέρος Β΄)

(*) Ἐφημερ. «**Ὁρθόδοξος Τύπος**», ἀριθ. 1582/28.1.2005, σελ. 3 καὶ 4.

1. Παραθέτουμε ἐνδεικτικὰ κάποιους τίτλους: **Harold E. Fey**, *Geschichte der ökumenischen Bewegung* (1948-1968), Göttingen 1974. **H. H. Harms - W.A. Visser't Hooft**, *Ökumenische Bewegung*, στὸ R.G.G., τ. IV, στ. 1571-1581. **Georges H. Tavard**, *Petite Histoire du Mouvement Oecumenique*, Paris 1960 καὶ γερμ. μετάφραση: *Geschichte der Ökumenischen Bewegung*, Mainz 1964. **Βασ. Θ. Σταυρίδου**, *Ἱστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως*, Ἀθῆναι 1964 (βιβλιογραφία). **Τοῦ Ἰδίου** ἄρθρο στὴν **Θ.Η.Ε.**, (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησης), τ. 10 (1967), στ. 859-867 (βιβλιογραφία). **Τοῦ Ἰδίου**, «*Ὁρθοδοξία καὶ Ἀγγλικανισμός*», περιοδ. «**Θεολογία**», Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 1961 - Ἰανουάριος-Μάρτιος 1963 (συνέχειες Α΄-Ζ΄). **Χρήστου Ἀνδρούτσου**, «*Τὸ κῦρος τῶν ἀγγλικοῦ χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου*» (1902-1903) καὶ «*Αἱ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν βάσεις κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Γράμματα*» (1905), στὸ *Μελέται καὶ Διατριβαί*, τ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1964. **Νικ. Ματσούκα**, *Οἰκουμενικὴ Κίνησης*, Ἱστορία καὶ Θεολογία, Θεσσαλονίκη 1986. **Μ. Πρωτοπρ. Γεωργίου Τσέτσπ**, Ἡ

Συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ἴδρυση τοῦ Π.Σ.Ε., Κατερίνη 1988 (πλούσια βιβλιογραφία). **Τοῦ Ἰδίου**, Οἰκουμενικὸς Θρόνος καὶ Οἰκουμένη, Κατερίνη 1989.

• Σπουδαῖο γιὰ τὸν κριτικὸ του χαρακτῆρα εἶναι: **Ἀρχιμανδρίτου π. Ἰουστίνου Πόποβιτς**, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ὁ Οἰκουμενισμὸς, Θεσσαλονίκη 1974. **Νικ. Π. Βασιλειάδης**, Πανθρησκευτικὸς Οἰκουμενισμὸς. Ἡ νέα ἀπειλή, Ἀθήναι 2002. **Ἀρχιμ. Ἀστερίου Σ. Χατζηνικολάου**, Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ θύελλα τοῦ σύγχρονου συγκρητισμοῦ, Ἀθήναι 2002. **Πρωτοπρεσβυτέρου π. Θεοδώρου Ν. Ζήση**, Τὰ Ὅρια τῆς Ἐκκλησίας - Οἰκουμενισμὸς καὶ Παπισμὸς, Θεσσαλονίκη 2004. **Χρήστου Γιανναρά**, Ἀλήθεια καὶ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήνα 1977. **Ἐπίσκοπος π. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδης**, *Ἐπίσκοπος π. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδης*, ἐκδ. περιοδ. «**Παρακαταθήκη**», 1999². **Πρωτοπρεσβυτέρου π. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδης**, Ὁ Θεολόγος στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Οἰκουμενικὸ Διάλογο, Ἀθήνα 1981. **Πρωτοπρεσβυτέρου π. Γ. Μεταλληνοῦ**, Οἱ Διάλογοι χωρὶς προσωπεῖον, περιοδ. «**Παρακαταθήκη**» 2002. **Παν. Σιμάτη**, Διαχριστιανικοὶ - Διαθρησκευτικοὶ Διάλογοι, Ἀθήνα 2003.

2. Βλασ. Φειδᾶ, «*Αἱ Ἐγκύκλιοι τοῦ 1902 καὶ τοῦ 1904 ὡς πρόδρομοι τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ἐν τῇ εὐρύτερᾳ Οἰκουμενιστικῇ προοπτικῇ τῆς Μπρὸς Ἐκκλησίας*», περιοδ. «**Ὁρθοδοξία**», τεύχος Α' (περίοδ. Β', Ἰανουάριος-Μάρτιος 2003), σελ. 129-139 (ἐδῶ: 129).

3. Τὰ σχετικὰ κείμενα βλ. στοῦ **Ἰω. Ν. Καρμίρη**, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τομ. 1, Ἐν Ἀθήναις 1960² καὶ τομ. 2, ἐν Ἀθήναις 1953.

• Πρὸ βλ. τοῦ **Ἰδίου**, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμὸς, τομ. Α', ἐν Ἀθήναις 1937. **Τοῦ Ἰδίου**, Ὁ Ὁρθόδοξο-Προτεσταντικὸς Διάλογος..., Ἀθήναι 1988.

4. Βλ. **Ἰω. Ν. Καρμίρη**, Δ.Σ.Μ. τ. 2, 783 ἐ.έ.

5. Βλ. **Βασ. Στεφανίδου**, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι 1959², σελ. 648 ἐ., 709 ἐ.

6. Βλ. στὴ **Θ.Η.Ε.** τ. 10 (1964) στ. 745-746 (**Τ. Ἀθ. Γριτσόπουλος**). Πρὸ βλ. ἄρθρο στὸ Παγκόσμιο Βιογραφικὸ Λεξικό, «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν», τ. 3 (1990) 213/14 (**Ἀρ. Πανώτης**).

• «*Φανατικὸς ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας*» χαρακτηρίζεται ἐδῶ, ἀλλ' αὐτὸ ἴσχυσε μόνον κατὰ τὴν α' πατριαρχία του. Βέβαια τὸ ἐπίθετο «φανατικὸς» εἶναι πλεονασμὸς τοῦ ἀρθρογράφου. Θὰ ἦταν ἀρκετὸ τὸ «*ὑπέρμαχος*»).

7. Βλ. στὴ **Θ.Η.Ε.** τ. 9 (1967) στ. 760 (**Βασ. Σταυρίδης**).

8. Στὸ ἴδιο.

9. Βλ. **π. Γεωργ. Τσέτση**, Ἡ συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου..., ὁπ., π., σελ. 29 ἐ.έ.

10. *Ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κων/λεῖ Συνόδου τοῦ 1836 κατὰ τῶν Διαμαρτυρομένων Ἱεραποστόλων*, ἐπὶ Γρηγορίου ζ', στοῦ **Ἰ. Καρμίρη**, Δ.Σ.Μ. τ. 2, σελ. 873 ἐ.έ. Ὁ τίτλος τοῦ κειμένου: «*Ἐγκύκλιος ἐκκλησιαστικὴ καὶ συνοδικὴ ἐπιστολή, παραινεντικὴ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ὁρθόδοξους, εἰς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιπολαζουσῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν*».

• Τὸ **1838** ἐκδίδεται ἀνάλογη «*Ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κων/λεῖ Συνόδου τοῦ 1838 κατὰ τῶν Λατινικῶν καινοτομιῶν*» (στὸ ἴδιο, σελ. 893 ἐ.έ.). Τὸ **1848** (στὸ ἴδιο, σελ. 902 ἐ.έ.) ἐκδίδεται ἐγκύκλιος-ἀπάντησις στὸν Πάπα Πίο Θ'. Τὸ **1868**

«*Ἀπόρριψις τῆς παπικῆς προσκλήσεως εἰς τὴν ἐν Βατικανῷ Σύνοδον*» (στὸ ἴδιο, σελ. 926 ἐ.έ.).

11. «*Ἀπάντησις τῆς ἐν Κων/λει Συνόδου τοῦ 1895 πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα ΙΓ΄*» (στὸ ἴδιο, σελ. 930 ἐ.έ.).

12. Ἡ Σχολή, ἄλλωστε, «*ὀφείλει τὴν γένεσίν της εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἀνέκαθεν ἐξηρτᾶτο διοικητικῶς καὶ πνευματικῶς ἐξ αὐτοῦ... καὶ ἡ φωνὴ τῆς Σχολῆς ἦταν ἡ φωνή του*».

(**Μητρ. Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου**, νῦν Οἰκ. Πατριάρχου, «*Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης*», στὸ «*Ἐπετηρὶς Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης*», Ἀθῆναι 1980, σελ. 164, 168).

13. **π. Γ. Δ. Μεταλλνοῦ**, *Ἡ ἰδεολογικὴ θεμελίωσις τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης*, στὸν τόμο: Ἑλληνισμὸς Μαχόμενος, Ἀθήνα 1995, σελ. 253-279 (ἐδῶ: 278/79).

14. **π. Γεωργίου Τσέτσου**, «*Ἡ συμβολὴ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν*», «*Ἐπετηρὶς Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης*», ὅπ., π., σελ. 259-263.

15. Βλ. **Δημ. Κιτσιῆ**, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, 1280-1924, Ἀθήνα 1996², σελ. 235 ἐ.έ.

16. **Ἀριστ. Παπαδαίου**, Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης - Ἱστορία, Ἀρχιτεκτονικὴ, Ἀθήνα 1987, σελ. 46 (σημ. 82).

17. Βλ. **π. Γ. Τσέτσου**, Ἡ συμβολή..., ὅπ. π., σελ. 31 ἐ.έ.